FICEDULA

Kwartaalblad van de Twentse Vogelwerkgroep

Jaargang 55 (2026) - Nummer 4
ISSN 1383-2751

FICEDULA

Kwartaalblad van de Twentse Vogelwerkgroep
ISSN 1383-2751
55e jaargang nr. 4 Oktober 2026

Redactie: Harry de Jong

Kopij inzenden naar e-mail: redactie@tvwg.nl

Inhoud

Berichten van het bestuur ..... Harry de Jong 1

Artikelen:

Broedvogelinventarisatie Weusthag 2026 ..... André van den Berg 2
De Heggenmus ..... Harry de Jong 12
Zenderkiek Dick (3) ..... Peter van den Akker 21
Weekendexcursie Schouwen-Duiveland ..... Hans van Leeuwen 23
Verslag excursie Lauwersmeer 2016 ..... Albert Oortgiesen 30
Bijzondere waarnemingen in Twente ..... Harry de Jong 32

Uiterste inleverdatum kopij *Ficedula 56 (2027) nr.1*: 1 Januari 2027

Foto omslag: Sneeuwgors (Harry de Jong)

Berichten van het bestuur

Wat een bijzondere zomer ligt er achter ons! Het derde kwartaal bracht niet alleen lange, zonnige dagen en hoge temperaturen, maar ook volop momenten om de Twentse vogelwereld met aandacht te beleven. Terwijl veel vogels na het broedseizoen minder opvallend werden, maakten andere soorten zich op voor de najaarstrek. Juist in deze overgangsperiode valt er voor de oplettende vogelaar veel te ontdekken.
Een van de hoogtepunten was het broedsucces van de Kraanvogel. Volgens Natuurmonumenten waren dit de eerste broedgevallen waarbij met zekerheid jongen succesvol werden grootgebracht in de Twentse natuurgebieden van de organisatie. De schatting voor heel Twente dit jaar is ongeveer 15 territoria.

Ook de Bergvennen bij Lattrop leverden bijzondere waarnemingen op. Hier verbleven in augustus meerdere Zwarte Ooievaars en werd een jonge Kwak gezien. Bij de Oosterweilanden in Vriezenveen werden een Kleine- en een Drieteenstrandloper waargenomen. In de Engbertsdijksvenen werd een Slangenarend en een krombekstrandloper gezien. Toch geen alledaagse soorten in onze contreien.
Het weer speelde deze maanden eveneens een belangrijke rol. De zomer van 2026 was uitzonderlijk warm, zonnig en droog. Vooral juli kende een groot neerslagtekort. Dat stelde de natuur voor uitdagingen en maakte de beschikbaarheid van water en voedsel extra belangrijk.

Er hebben zich het eerste kwartaal 3 nieuwe leden aangemeld.
Paula van der Heide, Andries van Renssen en Martin Bosscher.

Opgezegd heeft: *hr. Bonnes en Chris Wallet.* Overleden: *Carla Meijer.*

Daarmee komt het totaal aantal leden van de Twentse Vogelwerkgroep op 173.

Namens het bestuur
Harry de Jong (voorzitter@tvwg.nl)

Gezocht Penningmeester

Na 16 jaar is het tijd dat ik stop als penningmeester en een ander het overneemt. Ik heb het altijd met veel plezier gedaan, maar ik moet een keer stoppen. Behalve 2 of 3 bestuursvergaderingen vergt het niet veel tijd. Eens per maand bij de ING bank de inkomsten en uitgaven printen en deze verwerken in Excel. Alleen in de maanden januari en februari is het drukker. Dan moeten de jaarcijfers worden gemaakt en de contributie d.m.v. automatische incasso worden geint.
Voor informatie ben ik bereikbaar onder telefoon 06-58967649

Broedvogelinventarisatie Weusthag Stadspark Noord

Hengelo – 2026

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Gebiedsbeschrijving
3. Methode
4. Inventarisatie
5. Nawoord

1. Inleiding

Deze broedvogelinventarisatie is voor het 6e achtereenvolgende jaar uitgevoerd. Belangwekkende nieuwkomers zijn de Kleine en de Middelste Bonte Specht. Beide soorten zitten landelijk behoorlijk in de lift. De habitat alhier, met veel opstaand dood hout in het broekbos en verder verouderende zomereiken, is erg aantrekkelijk voor deze soorten geworden. Het gunstige gevolg ook van ecologisch beheer.
In deze inventarisatie zijn kolonievogels, zoals Aalscholver en Blauwe Reiger niet opgenomen; ze broeden elders.

Ook geen Boerenzwaluw of Huismus, waarvoor aparte nestentellingen nodig zijn, die hier niet zijn uitgevoerd.

Op zaterdag 25 april is door ondergetekende voor de buurtwerkgroep 'ProNatuur' 's ochtends de jaarlijkse vogelexcursie gehouden voor een tiental wijkbewoners. We hebben hierbij gezamenlijk 33 soorten kunnen determineren.

2. Gebiedsbeschrijving

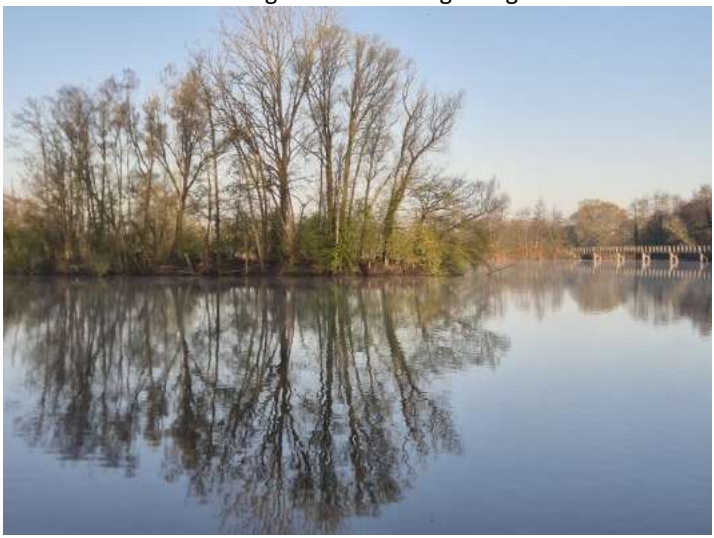

Het Weusthag Stadspark ligt noordelijk van de stad in het zogenaamde Bekken van Hengelo. Het lager gelegen gebied is gevormd door kleiwinning en agrarisch gebruik. Het vogelinventarisatiegebied (het telgebied is het deel boven de A1) omvat ongeveer 47 hectare. De Kleigaten zijn samen 9 hectare groot. De oevers van de plassen zijn met opslag dicht-gegroeid met zwarte els, schietwilg en vlier en er groeit veel riet en koninginnenkruid. Hier en daar zijn visstoepen aangelegd. Langs de Tijertsbeek ligt een gemengd (broek-)bos bestaande uit populier, eik en spar. Het gebied is op de wandelpaden en langs enkele oevers toegankelijk voor publiek. De bospercelen zijn afgesloten. Het omlijnde telgebied is door de gemeente in haar Omgevingsvisie Stedelijk Gebied aangemerkt als rustgebied voor de natuur.
Het Beheer- en Inrichtingsplan Weusthag (2024) heeft als streven de Basiskwaliteit Natuur[1] te verhogen, die wat meer biodiversiteit met zich mee zal moeten brengen. Gerichte acties, zoals de aanplant van heggen, houtwallen en gefaseerd maaien moeten dit bevorderen.

Als indicatorsoorten voor de BKN worden in het actieplan onder meer de volgende vogelsoorten genoemd: Bonte Vliegenvanger, Grauwe Vliegenvanger, Bosuil, Steenuil, Gekraagde Roodstaart, Groene Specht, Kleine Bonte Specht, Heggenmus, Boerenzwaluw, Grote Lijster, Geelgors en Kramsvogel.

1 Basiskwaliteit Natuur (BKN) is bedoeld om natuur structureel te integreren in onze woon-, werk- en leef omgeving. Het gaat om samenwerking tussen o.m. Overheid, Wageningen Universiteit. Vogelbescherming, Sovon en Naturalis.

De drie laatstgenoemde soorten komen in onderstaand telgebied momenteel niet voor. De Grote Lijster had 5 jaar geleden nog wel een broedterritorium, maar daarna niet meer. Begin maart is hij eenmalig gehoord volgens Waarneming.nl, maar ondergetekenden hebben geen territorium kunnen vaststellen. De Kramsvogel is als doortrekker wel hier gesignaleerd, foeragerend op de vele Hederabessen in het bos, maar niet als broedvogel. De Geelgors is hier nog nooit waargenomen, maar zou wel kans kunnen maken op vestiging. Ze broeden namelijk bij voorkeur in kleinschalige agrarische landschappen, waar zadenrijk open land wordt afgewisseld met heggen, houtwallen en bosranden. Landelijk gezien is de staat van instandhouding echter zeer ongunstig[2].

3. Methode

Er is geïnventariseerd volgens een landelijke standaardmethode van Sovon, waarbij broedterritoria op basis van het aantal waarnemingen, de tijd van het jaar, de zang en het gedrag van de vogels in kaart worden gebracht. Afhankelijk hiervan worden er zogenaamde broedcodes gegeven, die na verloop van tijd bepalen of er van een territorium sprake is. Er kunnen namelijk tot vroeg in mei nog trekvogels op weg naar het noorden waargenomen worden. Deze wijze van territoriumkartering wordt toegepast door alle waarnemers van Sovon.

De eindresultaten worden onder meer gebruikt voor de jaarlijkse landelijke Vogelbalans die Sovon samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek publiceert.

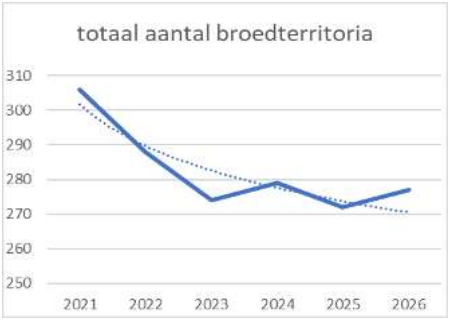
2 Bron: Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Telrondes		
1	3 mrt	18:57 – 20:35
2	6 mrt	7:57 – 11:33
3	18 mrt	6:28 – 10:54
4	1 apr	6:46 – 11:47
5	21 apr	6:03 – 9:06
6	9 mei	5:29 – 10:14
7	28 mei	4:43 – 9:30
8	10 juni	4:33 – 8:34
9	1 juli	7:31 – 10:57

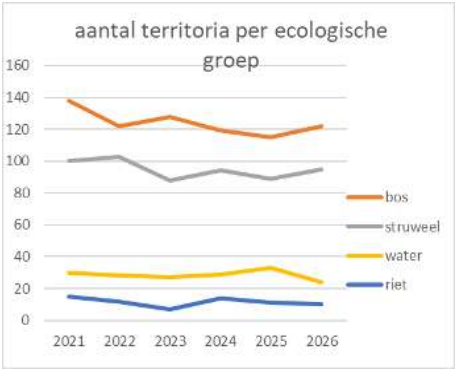
Dit broedseizoen zijn negen telrondes gehouden - gedurende gemiddeld ca. 4 uur - met verschillende startpunten binnen de afgebakende plot.
Met name in de periode maart t/m juni, bestaande uit 6 vroege ochtendbezoeken waarbij voor of rond zonsopgang werd begonnen, 2 ochtendbezoeken en 1 avondbezoek.
De gegevens zijn in het veld digitaal ingevoerd met het karteringsprogramma *Avimap* in het kader van BMP-A[3].

4. Inventarisatie

Er zijn dit jaar 68 vogelsoorten waargenomen, waarvan 53 soorten een of meer broedterritoria hebben gehad; 6 meer soorten dan in het vorige seizoen.

Van die 53 soorten zijn er 5 schaars voorkomend (IJsvogel, Rietzanger, Middelste Bonte Specht, Brandgans en Steenuil) en 17 minder algemeen. Vier van deze soorten staan op de landelijke Rode Lijst van aandachtsoorten, namelijk Koekoek, Torenvalk, Grauwe Vliegenvanger en Steenuil. Het totaal aantal vastgestelde broedterritoria bedraagt 277, vijf meer dan in 2025.

Ook dit broedseizoen zijn er vanzelfsprekend weer enige fluctuaties waargenomen in nieuwe en verdwenen soorten en territoria. Nieuw zijn: Kleine Bonte Specht en Middelste Bonte Specht. Opnieuw met territoria present zijn Witte Kwikstaart, Grauwe Vliegenvanger, Bosuil, Boomklever, Bosrietzanger, Rietzanger en Torenvalk. En verdwenen zijn territoria van Kuifeend, Mandarijneend en Fitis.

3 BMP-A is sinds 1984 een Sovontelproject: **B**roedvogel **M**onitoring **P**roject - **A**lle soorten.

Sinds 2021 is het totaal aantal broedparen met ca. 10% achteruitgegaan. De teruggang vlakt enigszins af. Landelijk is vastgesteld dat de vogelstand in zijn totaliteit afnemende is, vooral door de omvangrijke afname van de insectenpopulatie. Algemeen wordt aangenomen dat hier de verslechtering van de bodem- en waterkwaliteit debet aan is. Met name veroorzaakt door de sterke intensivering van de landbouw, wat onder meer het gebruik van kunstmest en pesticiden met zich meebrengt.
Onderverdeeld naar de vier grootste ecologische soortgroepen zien we een daling bij de watervogels van ca. 25%.

De bos- en struweelvogels doen het juist weer beter dan in voorgaand broedseizoen en stijgen met respectievelijk 6 en 7%.
De rietvogels bleven met hun territoria ongeveer op hetzelfde niveau.
Mogelijke oorzaken staan bij de tabellen vermeld.

Top-tien	**2026**	2025
Tjiftjaf	27	24
Zwartkop	26	*23*
Winterkoning	20	*24*
Spreeuw	18	*17*
Roodborst	14	*9*
Houtduif	13	*12*
Koolmees	13	*11*
Pimpelmees	13	*15*
Merel	11	*11*
Vink	10	*11*

Groen = stijger. Rood = daler.

De Tjiftjaf is de meest vastgestelde broedvogel. Samen met de Zwartkop en Winterkoning vormen zij al jaren de top-drie in wisselende volgorde.
De Roodborst is door een forse toename in de top-tien terechtgekomen. Dit past in de landelijke toename van de laatste jaren. Zachtere winters achtereen zorgen volgens Sovon voor meer overlevingskansen.
De Merel handhaaft zijn positie na enkele moeilijke jaren, veroorzaakt door sterfte vanwege het “merelvirus” (Usutu). Maximaal waren er enkele jaren geleden 15 broedpaartjes aanwezig. Landelijk daalt de populatie echter nog steeds.

In de volgende tabellen staan alle waargenomen broedende soorten vermeld in alfabetische volgorde, met het aantal territoria. De indeling is naar ecologische soortgroep.
Met de letter B worden de landelijk als “*bijzonder”* (minder algemene) gekenmerkte broedvogels aangeduid.
Met de letter Z de landelijk “*zeldzame*” (schaarse) broedende soorten.
Met de letters K en G worden de “*kwetsbare*” en *“gevoelige”* soorten van de Rode Lijst aangeduid.

Rietvogels	Bijz	**2026**	2025
Kleine Karekiet		6	8
Rietzanger	Z	1	-
Waterhoen		3	3
totaal		10	11

De Rietzanger is terug van weggeweest. De combinatie van overjarig riet en oever-begroeiing met wilg schijnt ideaal voor de Rietzanger te zijn. De Rietzanger is landelijk gezien bezig met een forse opwaartse trend[4], vermoedelijk vooral veroorzaakt door gunstige (vochtige) weersomstandigheden in zijn overwinteringsgebied, de Sahel. Het cyclisch maaibeheer alhier draagt daaraan ook bij. De Kleine Karekiet heeft om onduidelijke reden moeite om eerdere aantallen territoria (>10) in ons gebied te bereiken.

Watervogels	Bijz	**2026**	2025
Brandgans	Z	3	3
Fuut	B	2	2
Grauwe Gans	B	3	2
Knobbelzwaan	B	1	1
Kuifeend	B	-	1
Mandarijneend	Z	-	1
Meerkoet		6	10
Nijlgans	B	1	1
Soepeend		2	4
Soepgans	B	2	2
Wilde Eend		4	6
totaal		24	33

Deze 24 territoria watervogels zijn bijna 9% van het totaal aantal territoria. Een daling met ruim een kwart, vooral te zien bij Meerkoet en Wilde Eend.
De Meerkoet is landelijk gezien een vrij stabiele populatie en de reden voor terugloop alhier is onduidelijk. De Wilde Eend echter kampt nog steeds met landelijke teruggang, vermoedelijk door lage kuikenoverleving. Mogelijk speelt in de kleigaten predatiedruk hierbij een rol (Meerval?). Van de vele Brandganzen – begin april waren er nog tientallen aanwezig op de weilanden rond de kleigaten – bleven er uiteindelijk 3 paar hier broeden. Een stabiele trend door de jaren heen. De rest vertrok naar hun broedgebieden in Scandinavië of verder. Ook de vele waargenomen Kuifeenden (>10) vertrokken noordwaarts, dit jaar zonder broedterritorium alhier. Van de waargenomen Krakeend, Mandarijneend, Slobeend en Grote Canadese Gans kon geen territorium worden vastgesteld.

4 Bron: Sovon

Bosvogels	Bijz	**2026**	2025
Boomklever	B	1	-
Boomkruiper		6	9
Gaai		4	2
Bosuil		1	-
Glanskop	B	1	2
Grauwe Vliegenvanger	G	2	-
Grote Bonte Specht		4	2
Holenduif		1	4
Houtduif		13	12
Kauw		1	2
Kleine Bonte Specht		2	-
Koolmees		13	11
Middelste Bonte Specht	Z	1	-
Pimpelmees		13	15
Spreeuw		18	17
Tjiftjaf		27	24
Vink		10	11
Zwarte Kraai		4	4
totaal		122	115

De bosvogels omvatten gezamenlijk 122 broedparen, ruim 44% van de gehele inventarisatie. Een stijging van 6%.

De schaarse Middelste Bonte Specht heeft zich voor het eerst in het bosgedeelte gevestigd. Dit past in het beeld van de sterk stijgende trend in Twente – 2025 was een recordjaar met naar schatting 450 à 500 broedparen[5] – waardoor verdere verspreiding tot stand komt. Ook de Kleine Bonte Specht is als nieuweling te verwelkomen.

Kleine Bonte Specht

Boomkruiper

De Boomkruiper leverde (wederom) enkele territoria in, tegen de landelijke stijgende trend in. De oorzaak is onduidelijk. Ook is de teruggang voor de Holenduif onverklaarbaar, zeker in de stijgende trend in het oosten van het land. De vele waargenomen Koperwieken, tot begin april nog foeragerend op Hederabessen, waren doortrekkers naar Scandinavië.

5 Bron: Twentse Vogelwerkgroep, Ficedula - nummer 55-1

Het succes van de Tjiftjaf hangt voor een groot deel af van de aanwezigheid van vochtig bos met een rijke ondergroei. 10 van de 27 paartjes alhier hebben hun territoria aan de oostzijde van het park in het vochtige broekbos.
Landelijk[6] wordt een afname geconstateerd in vooral bossen op zandgronden. Vermoedelijk speelt verdroging een rol bij die afname. De Grauwe vliegenvanger is weer terug van weg geweest.

Struweelvogels	Bijz.	**2026**	2025
Bosrietzanger		1	-
Fitis		-	2
Grasmus	B	4	3
Heggenmus		6	9
Merel		11	11
Roodborst		14	9
Staartmees	B	1	2
Tuinfluiter		5	4
Winterkoning		20	24
Zanglijster		7	2
Zwartkop		26	23
totaal		95	89

Met 95 territoria zijn de struweelvogels sterk vertegenwoordigd in het Weusthagpark. Dat is ruim 34% van het totaal aantal broedparen. Een stijging van bijna 7%.
De welluidende Bosrietzanger is weer teruggekeerd. De favoriete habitat van de Fitis is struweel, maar toch neemt zijn aanwezigheid af. Jaarlijks hadden er in ons gebied gemiddeld 3 broedpaartjes een territorium. Ook landelijk gezien is er een gestage afname van de soort.

De Roodborst heeft door de jaren heen nu de meeste territoria bereikt en blijft het dus erg goed doen. Ook landelijk, vooral in parken.

Zanglijster

De Heggenmus is in aantal na enkele goede jaren teruggelopen, passend in de licht dalende landelijke trend. Als struikbroeder zou hij hier wel aan zijn trekken moeten kunnen komen. Van de waargenomen Fazant kon geen territorium worden vastgesteld.

De Zanglijster doet het opvallend goed. Jarenlang waren er gemiddeld 4 paartjes aanwezig. Na een inzinking vorig jaar is de soort nu aanwezig met 7 territoria. Tijdelijke afnames worden door onderzoekers ook bij Zanglijsters toegeschreven aan dodelijke besmettingen door het Usutu-virus[7], dat in het najaar van 2024 weer oplaaide en negatieve gevolgen had voor het broedseizoen 2025.

6 Bron: Sovon
7 Bron: Sovon

Bosrandvogels	Bijz	**2026**	2025
Ekster		8	8
Gekraagde Roodstaart	B	1	1
Groene Specht	B	2	2
totaal		11	11

De Groene Specht is in ons landschap echt een blijvertje met jaarlijks 2 territoria. Hij is als mierenetende standvogel gevoelig voor strenge sneeuwrijke winters, en de laatste jaren is dat niet het geval geweest, zodat hij zijn territoria weet te handhaven.

Roofvogels	Bijz	**2026**	2025
Buizerd	B	1	1
Torenvalk	K	1	-
totaal		2	1

Het paartje Torenvalken had weer een territorium. Het is dan ook een goed veldmuizenjaar.
In april leek het erop dat zij van de daartoe bestemde nestkast gebruik zouden maken, maar in mei werd duidelijk dat zij de voorkeur gaven aan een hoger gelegen oud eksternest. Eind mei werden daar lastigvallende Eksters en Zwarte Kraaien nog steeds door het mannetje Torenvalk verjaagd.

Weidevogels	Bijz	**2026**	2025
Kievit	B	3	3
Scholekster	B	1	1
Witte Kwikstaart	B	2	-
totaal		6	4

De Witte Kwikstaart heeft weer 2 territoria, een gemiddelde dat er tot 2025 ook was. Er is hier en daar in het land een matige afname vastgesteld.

Overige soorten	Bijz	**2026**	2025
Bonte Vliegenvanger	B	2	2
IJsvogel	Z	1	2
Koekoek	K	2	1
Steenuil	Z K	1	1
Turkse Tortel		1	2
totaal		7	8

Bonte Vliegenvanger

De Bonte Vliegenvanger maakt steevast gebruik van mezenkasten, zoals hier aan de Kalmarstraat.

Overige waarnemingen:
In deze inventarisatie zijn de waargenomen kolonievogels Aalscholver, Blauwe Reiger, Kokmeeuw en Visdief niet opgenomen. Ook niet de waargenomen Boerenzwaluw, Gierzwaluw en Huismus. Hiervoor zijn aparte nestentellingen nodig, die hier niet worden gedaan. De dichtstbijzijnde bekende gebiedskolonies waar onderstaande soorten broeden zijn:

Aalscholver;	Kristalbad, Koningsbeek Gelselaarsebroek en Zwillbrocker Venn.
Blauwe Reiger;	Breeriet Delden, Twickelervaart Deldenerbroek, Hulsbeek en Lonnekermeer.
Kokmeeuw;	Elsenerveld/Borkeld en Wierdenseveld.
Visdief;	vermoedelijk enkele veenplassen in Twente.

5. Nawoord
Ook in 2027 zullen de broedvogels opnieuw worden geïnventariseerd om trends over langere tijd in de tellingen te verkrijgen.
De nestkastjes worden door de werkgroep 'ProNatuur' in de herfst gecontroleerd, schoongemaakt en eventueel gerepareerd (meestal het verkleinen van uitgehakte invlieggaten met metalen plaatjes).
Voor wijkbewoners zal er in het voorjaar opnieuw een vogelexcursie worden gehouden om de kennis over het cultuurlandschap en de avifauna te vergroten.

Augustus 2026
André van den Berg
Medeteller: Jan Evers
Sovon Vogelonderzoek Nederland
Twentse Vogelwerkgroep

Vogelfoto's Weusthag Noord: Roy Krabbe
Landschapsfoto: Jan Evers

Harry de Jong

Prunella modularis – een kleine vogel met een verrassend leven

Wie in het vroege voorjaar door een Twents dorp, langs een houtwal of door een park loopt, kan zomaar een ijl, helder zangriedeltje horen. De vogel zelf is vaak veel moeilijker te vinden. Even later scharrelt er laag over de grond een klein, bruin vogeltje tussen de struiken. Een Heggenmus? Grote kans.
De Heggenmus is een van de algemeenste broedvogels van Nederland, maar tegelijkertijd een soort die gemakkelijk over het hoofd wordt gezien. Dat heeft alles te maken met zijn levenswijze. Hij houdt zich graag op in dichte begroeiing, beweegt zich laag bij de grond en vliegt liever zo weinig mogelijk wanneer hij ook lopend of scharrelend zijn weg kan vinden. Juist daardoor is de soort interessant: achter dat onopvallende uiterlijk gaat een opmerkelijk stukje vogelbiologie schuil.

Geen echte mus

Hoewel zijn naam anders doet vermoeden, is de Heggenmus geen familie van de Huismus of Ringmus.
Hij behoort tot een geheel andere familie: ***de heggenmussen (Prunellidae).***
Ook in het uiterlijk zijn verschillen zichtbaar. De Heggenmus heeft een relatief dunne, puntige snavel, een blauwgrijze kop en borst en een bruin, donker gestreept verenkleed. Het is vooral de combinatie van kleuren en houding die hem gemakkelijk verwart met een vrouwtje Huismus.

Wetenschappelijke naam: *Prunella modularis*
Familie: Heggenmussen (Prunellidae)
Lengte: circa 14 cm
Voedsel: vooral insecten en andere kleine ongewervelden; buiten het broedseizoen ook zaden
Broedperiode: voornamelijk april–juli
Aantal broedsels: meestal 2, soms 3
Legsel: meestal 4–6 eieren
Leefgebied: heggen, struiken, houtwallen, bosranden, parken en tuinen
Status Nederland: algemene broedvogel, maar met een negatieve langetermijntrend

Wie eenmaal weet waar hij op moet letten, herkent hem echter snel. De manier waarop de vogel over de grond beweegt is karakteristiek. Met kleine sprongetjes en een enigszins muisachtige beweging zoekt hij tussen bladeren, gras en lage begroeiing naar voedsel.
De naam 'Heggenmus' is overigens niet uitsluitend Nederlands. In het Engels heet de soort *Dunnock*, terwijl de Duitse naam *Heckenbraunelle* letterlijk verwijst naar zijn verblijfplaats in heggen en struiken.

Een vogel van heggen, houtwallen en tuinen

De naam Heggenmus is eigenlijk een uitstekende beschrijving van zijn voorkeur voor leefgebied. De soort is sterk gebonden aan struiken, heggen en andere dichte begroeiing. In Nederland vinden we hem in tuinen, parken, bosranden, jonge bosaanplant en kleinschalig agrarisch landschap. Ook houtwallen en erfbeplantingen zijn geschikt.
Dat maakt de Heggenmus bij uitstek een vogel van het Twentse landschap. Twente kent van oudsher veel kleinschaligheid: erven, houtwallen, singels, beekdalen, bosjes en weilanden wisselen elkaar af.
Vooral daar waar landbouwpercelen worden afgewisseld met dichte struiken en hagen, kan de soort geschikte leefruimte vinden.
In uitgestrekte, open landbouwgebieden zonder struiken ontbreekt de Heggenmus meestal. Het contrast is opvallend. Een weiland op zichzelf is voor de soort weinig interessant; een weiland met een brede houtwal, braamstruweel of dichte erfbeplanting kan daarentegen uitstekend habitat vormen. In bossen is de soort vooral te vinden langs randen en op plekken met jonge opslag. Grote, donkere en gesloten bosgebieden zijn minder geschikt.
Ook de Twentse dorpen bieden de soort kansen. Een groene woonwijk met volwassen struiken, hagen en verwilderde hoekjes kan een verrassend goede heggenmusbiotoop zijn.

Kenmerken

De Heggenmus is ongeveer 14 centimeter lang en weegt gemiddeld 18 tot 24 gram. Hij heeft een slank postuur, een dunne spitse snavel en relatief lange poten. De kop en borst zijn leigrijs, terwijl rug en vleugels warmbruin zijn met donkere lengtestrepen. Mannetjes en vrouwtjes lijken sterk op elkaar, al hebben mannetjes in het voorjaar vaak een iets intensere grijze kopkleur.

Verspreiding en leefgebied

De Heggenmus komt voor in vrijwel heel Europa, met uitzondering van enkele zuidelijke en noordelijke gebieden. Ook in delen van West-Azië is de soort algemeen.

In Nederland is hij een wijdverspreide broedvogel. Hij voelt zich thuis in een afwisselend landschap met struiken en lage begroeiing. Tuinen, parken, houtwallen, bosranden, singels, heidegebieden met opslag en dichte hagen vormen ideale leefgebieden. Vooral tuinen met een natuurlijke inrichting bieden volop voedsel en veilige nestplaatsen.

Zang en gedrag

De zang is helder, snel en melodieus en bestaat uit een aaneenschakeling van hoge trillende tonen. Meestal zingt het mannetje vanaf een lage struik of boomtop, vooral vroeg in de ochtend.

Tijdens het zoeken naar voedsel beweegt de Heggenmus zich rustig lopend over de bodem. Hij zoekt tussen afgevallen bladeren en onder struiken naar insecten en spinnen. Zijn onopvallende verenkleed vormt daarbij een uitstekende camouflage tegen roofdieren.

Een vroege zanger

Voor veel vogelaars is de zang de gemakkelijkste manier om een Heggenmus te ontdekken. Al in februari kan de eerste zang worden gehoord. Op een zonnige, windstille dag kan een mannetje vanaf de top van een struik, conifeer of klein boompje zijn territorium laten horen. De zang is helder en metalig, maar minder luid en minder uitgesproken dan bijvoorbeeld die van een Winterkoning.

Voor wie de zang eenmaal kent, is hij echter onmiskenbaar.
Sovon geeft voor het vaststellen van territoria aan dat de zangactiviteit vooral in maart en de eerste helft van april hoog is. Dat is ook de periode waarin een ogenschijnlijk gewone Heggenmus ineens veel nadrukkelijker aanwezig kan zijn. Voor Twentse vogelaars is februari daarmee een mooie maand om opnieuw naar deze soort te luisteren. Terwijl sommige zomergasten nog honderden of duizenden kilometers van Nederland verwijderd zijn, zijn de eerste Heggenmussen al bezig hun territorium af te bakenen.

Voedsel

De dunne snavel verraadt al dat de Heggenmus geen typische zaadeter is. Vooral in het voorjaar en de zomer bestaat het voedsel uit insecten, spinnen en andere kleine ongewervelden.
De manier van foerageren is daarbij kenmerkend.
De vogel zoekt vooral op of vlak boven de bodem en scharrelt tussen bladeren, takjes en lage planten. Voor een broedpaar is daarom niet alleen een dichte struiklaag van belang, maar ook een bodem die voldoende voedsel oplevert.
Tijdens het grootbrengen van jongen zijn insecten extra belangrijk. Een tuin die bestaat uit strak gemaaid gazon, tegels en enkele sierplanten biedt daardoor veel minder mogelijkheden dan een tuin met struiken, bladstrooisel, ruige hoekjes en een natuurlijke bodem.
In de winter verschuift het dieet meer richting plantaardig voedsel. Kleine zaden spelen dan een grotere rol. De Heggenmus kan daardoor ook bij voedertafels worden gezien, maar meestal niet midden op de tafel: hij blijft liever op de grond eronder, waar hij gevallen zaden oppikt.

Een ingewikkeld liefdesleven

Het paringsgedrag van de heggenmus is omgedoopt tot een van de meest complexe en roerige relatievormen in de vogelwereld. Waar de meeste zangvogels monogaam zijn, kent de heggenmus een uiterst actief en "losbandig" seksleven waarin vrijwel alle relatievormen door elkaar heen lopen.

Dat leidt tot een ingewikkeld sociaal leven. Mannetjes verdedigen territoria, maar proberen ook zoveel mogelijk nakomelingen voort te brengen. Deze ingewikkelde sociale structuur hangt samen met de beschikbaarheid van voedsel en geschikte leefgebieden. Mannetjes die zekerheid hebben dat zij vader zijn van een deel van de jongen, helpen actiever mee met het voeren van het nest.

Het unieke paringssysteem en het bijbehorende ritueel vallen op door de volgende eigenschappen:

1. Ingewikkelde relatievormen (Triootjes en overspel)
Binnen één heg kunnen verschillende relatievormen tegelijkertijd voorkomen:

- *Polyandrie* (meerdere mannen, één vrouw): Dit komt het vaakst voor. Een dominant mannetje (het alfamannetje) deelt zijn territorium en het vrouwtje met een ondergeschikt mannetje (het bètamannetje).
- *Polygynandrie (*meerdere mannen én meerdere vrouwen): Complete groepen die met elkaar delen.
- *Monogamie* met een 'scheve schaats': Zelfs als ze een vast koppeltje vormen, glipt het vrouwtje regelmatig stiekem naar de buurman voor een extra paring.

2. De strijd om het vaderschap: Het cloaca-prikken
Omdat het vrouwtje met meerdere mannetjes paart, hebben de heren een unieke tactiek ontwikkeld om hun eigen vaderschap te verzekeren. Vlak voor de paring trilt het vrouwtje met haar vleugels en steekt haar staart omhoog. Het mannetje springt achter haar en pikt herhaaldelijk met zijn snavel tegen haar achterwerk (de cloaca). Door deze stimulatie trekt de cloaca van het vrouwtje samen, waardoor zij een zaaddruppeltje van haar vorige partner uitstoot. Pas wanneer de weg letterlijk vrij is gemaakt van rivaliserend sperma, vindt er een razendsnelle paring plaats die vaak nog geen seconde duurt.

3. De tactiek van het vrouwtje
Het vrouwtje moedigt dit gedrag juist aan en probeert bewust met álle mannen in haar omgeving te paren. Haar drijfveer is puur praktisch: hoe meer mannetjes denken dat zij de biologische vader zijn, des te meer mannetjes helpen met het voeren van de hongerige jongen. Als het bètamannetje niet mag paren, weigert hij later te helpen met voedsel zoeken of kan hij uit frustratie zelfs de eieren vernielen. Dankzij dit ingewikkelde liefdesspel zitten er in één nest met die helderblauwe eieren uiteindelijk vaak jongen van meerdere verschillende vaders.

Broeden

Het nest bevindt zich meestal goed verborgen in dichte begroeiing. Struiken, klimplanten en jonge bomen zijn favoriete plaatsen. Het nest wordt vaak laag boven de grond gebouwd gebouwd in een dichte struik, klimop, conifeer of haag. Het vrouwtje maakt een stevig komvormig nest van takjes, mos en gras, dat van binnen wordt bekleed met haar en fijne plantenvezels.

De Heggenmus kan in een goed seizoen twee tot drie broedsels grootbrengen. De eileg begint doorgaans vanaf begin april, met de hoogste activiteit in de tweede helft van april en in mei.
Een legsel bestaat meestal uit vier tot zes opvallend egaal blauwgroene eieren. De broedduur bedraagt ongeveer twaalf tot veertien dagen. Ook de nestjongen blijven ongeveer elf tot dertien dagen in het nest. Daarna zijn ze nog niet volledig zelfstandig: de ouders voeren de uitgevlogen jongen nog gedurende ongeveer twee weken.
Dat verklaart meteen waarom dichte begroeiing zo belangrijk is. De Heggenmus heeft niet alleen een plek nodig om een nest te bouwen, maar ook voldoende beschutting voor de jongen nadat ze het nest hebben verlaten.

Trek

De Heggenmus is een gedeeltelijke trekvogel. Veel Nederlandse broedvogels blijven het hele jaar in hun territorium of trekken slechts over korte afstand. Vogels uit Scandinavië en Noordoost-Europa trekken in het najaar naar West- en Zuidwest-Europa en overwinteren onder andere in Nederland.
Vooral september en oktober zijn belangrijke trekmaanden. Daardoor zijn heggenmussen in de winter vaak talrijker dan tijdens het broedseizoen.
De voorjaarstrek, voornamelijk in maart en de eerste helft van april, valt veel minder op. *Zie Appendix*.
Een Heggenmus die in de winter in een dorp wordt gezien, hoeft niet dezelfde vogel te zijn die daar in het voorjaar broedt.

Status

Landelijk is de Heggenmus nog steeds algemeen, maar de langetermijntrend is niet positief. Sovon meldt een afname van ongeveer 15 procent sinds het begin van de jaren negentig, terwijl de aantallen in de meest recente twaalfjarige periode ongeveer stabiel zijn.
Vooral in stedelijk gebied is de ontwikkeling zorgelijk. Uit het Meetnet Urbane Soorten blijkt een duidelijke afname. Sovon wijst daarbij onder meer op het verdwijnen van struiken en heggen, de verstening van tuinen en veranderingen in stedelijk groenbeheer. In parken verdwijnen struweel en jonge opslag nogal eens ten gunste van gazon of ouder, opener parkbos.
Opmerkelijk is dat deze ontwikkeling ook relevant is voor Twente. In recente analyses behoort Overijssel tot de provincies waar de afname van Heggenmussen in stedelijk gebied in de laatste twaalf jaar relatief sterk is.

Dat betekent niet dat de Heggenmus uit Twente dreigt te verdwijnen.

Integendeel: in een landschap met voldoende houtwallen, erven, struiken en groene tuinen kan de soort nog steeds algemeen zijn. Maar het laat wel zien dat 'algemeen' niet hetzelfde is als 'onkwetsbaar'.

Voorkomen en aantallen per seizoen

In Nederland schommelt de broedpopulatie van de Heggenmus tussen de 175.000 en 225.000 broedparen. Hiermee behoort de vogel structureel tot de top 15 van de meest algemene broedvogels van ons land.
Binnen het Broedvogel Monitoring Project (BMP) en het Meetnet Urbane Vogels (MUS) houdt Sovon Vogelonderzoek Nederland de aantallen nauwkeurig bij.

Het totale aantal heggenmussen in Nederland verandert sterk per seizoen door de instroom van trekvogels en overwinteraars:

Seizoen / Status	***Geschatte aantallen in Nederland***	***Toelichting***
Broedpopulatie	175.000 - 225.000 paren	Nestelt vooral in tuinen, parken, jonge bossen en duinen.
Doortrekkers	200.000 - 1.000.000 vogels	Te zien tijdens de piekperiodes in de herfst en het vroege voorjaar.
Wintergasten	300.000 - 600.000 vogels	Inclusief Scandinavische vogels die hier overwinteren.

Het aantal Twentse broedparen wordt op 12.000 – 18.000 geschat.

Belangrijkste trends uit de monitoring

Hoewel de Heggenmus nog altijd zeer talrijk is, laten de tellingen van Sovon een langdurige, gestage afname zien (gemiddeld minder dan 5% per jaar sinds 1990):

- ***Urbaan gebied onder druk:*** Ruim een derde van de Nederlandse heggenmussen leeft in dorpen en steden. Juist in deze stedelijke omgeving (gemeten via MUS) nemen de aantallen de laatste jaren sterk af.
- ***Oorzaken van de daling:*** De afname wordt vermoedelijk veroorzaakt door het verdwijnen van dichte heggen, struiken en struwelen in tuinen en parken (verstenings-trend). Daarnaast speelt mogelijk de impact van het Usutu-virus een rol, dat ook vat heeft op deze soort.
- ***Buiten de stad (BMP):*** In de grotere natuurgebieden en het kleinschalige cultuurlandschap waar de BMP-steekproeven plaatsvinden, is de trend eveneens licht dalend tot stabiel.

Bedreigingen

Hoewel de Heggenmus nog steeds een algemene soort is, staat hij onder druk door het verdwijnen van dichte struiken, houtwallen en hagen. Ook intensief tuinonderhoud, waarbij struiken sterk worden gesnoeid of blad direct wordt opgeruimd, vermindert de hoeveelheid voedsel en geschikte nestgelegenheid. Een natuurrijke tuin met inheemse struiken, rommelhoekjes en voldoende bodembedekking biedt de Heggenmus een ideaal leefgebied. Ook het beperken van het gebruik van bestrijdingsmiddelen helpt de soort, omdat daardoor meer insecten beschikbaar blijven.

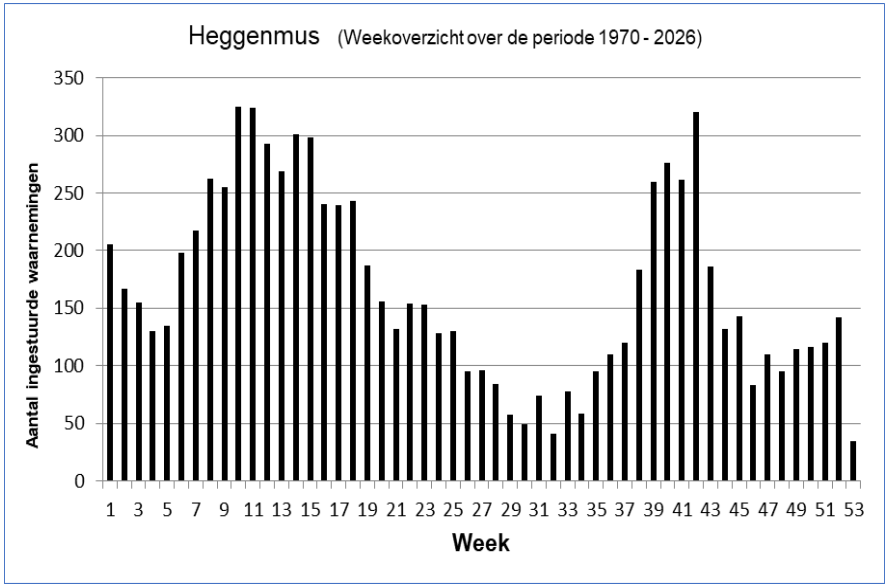
Tot slot

De Heggenmus is misschien geen vogel die direct de aandacht trekt, maar achter zijn bescheiden uiterlijk schuilt een bijzondere levenswijze. Zijn fraaie zang, complexe sociale gedrag en grote aanpassingsvermogen maken hem tot een van de interessantste zangvogels van onze tuinen en landschappen. Wie eenmaal weet waarop hij moet letten, ontdekt dat deze stille buurman veel vaker aanwezig is dan gedacht.

Literatuur en bronnen

- Boele, A. et al. (2024). *Broedvogels in Nederland in 2023*. Sovon-rapport 2024/40. Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. *Heggenmus – Prunella modularis*. Soortinformatie, verspreiding, trends en telrichtlijnen.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. *Meetnet Urbane Soorten (MUS)*. Informatie over monitoring van broedvogels in steden en dorpen.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. *Broedvogel Monitoring Project (BMP)*. Informatie over landelijke en regionale monitoring van broedvogels.
- Schoppers, J. (2023). *Vier 'mussen' in MUS*. Sovon, 27 maart 2023.
- Van Diek, H. (2019). *Heggenmussen kondigen het voorjaar aan*. Sovon, 14 februari 2019
- Knolle, P. (1998). *Vogels in Twente.* Soortinformatie en verspreidingskaartjes.
- Database van de Twense Vogelwerkgroep

Appendix

Aantallen ingestuurde waarnemingen in Twente over de periode 1970-2026. Duidelijk is de piek tijdens de voorjaars- en herfsttrek te zien.

Tekst en foto's Harry de Jong

Peter van den Akker

De Stichting Roofvogelecologie & Landgebruik doet een meerjarig habitatonderzoek van overwinterende Blauwe kiekendieven in de grensstreek Overijssel – Duitsland. Hierbij wordt gebruik gemaakt van GPS-GSM-zenders waarmee vogels in detail zijn te volgen. De TVWG steunt dit onderzoek financieel waarmee zenders zijn aangeschaft en aangebracht. Dit is mogelijk gemaakt door een ontvangen legaat van Dick Roggeveen. Eén van de gevangen vogels is daarom Dick genoemd, hij werd op 14 januari 2026 gevangen in de Engbertsdijksvenen. In deze serie volgen we de bewegingen van Dick. Aflevering 2 eindigde op 15 juli 2026 toen Dick nog in zijn veronderstelde broedbiotoop verbleef. Hieronder het vervolg.

Broedgebied 2026

De inkt van aflevering 2 was nog nat of Dick bleek vertrokken uit zijn broedterritorium. De informatie kwam via de portal pas later die dag binnen. Dick vertrok op 15 juli op het moment dat ik de laatste redactie aan aflevering 2 deed. Zijn route vanaf 15 juli is opgenomen in figuur 1.

Figuur 1. Route en stopgebied Ypäjä (witte pijl) van Dick van 15 juli–28 oktober 2026

Uiteindelijk verbleef Dick van 17 april – 15 juli in zijn broedterritorium (89 dagen). Onze schatting van de duur van het volledige broedproces bedraagt ongeveer 100 - 120 dagen. Het lijkt er dus op dat 2026 voor Dick geen succesvol broedseizoen was. Dit is opmerkelijk omdat we van onze Finse contacten begrepen dat 2026 een goed knaagdierjaar was in de regio waar Dick verbleef (Midden-Noord-Finland). Vooral Aardmuis en Rosse woelmuis zouden talrijk zijn geweest.

Trek naar overwinteringslocatie 2026-2027

Op moment van schrijven van deze bijdrage verblijft Dick nog steeds in Finland in de gemeente Ypäjä. Hij is hier na 9 dagen trekken en zwerven op 24 juli aangekomen en verblijft hier nu al 96 dagen. We hebben via Juha Honkala (Universiteit Helsinki) contact gelegd met enkele locale roofvogelonderzoekers en hen verspreidingsgegevens en GPS-coordinaten van slaapposities gestuurd. We hopen dat het hen lukt om in dit gebied wat braakballen van Dick te verzamelen en zodoende inzicht in het dieet te krijgen van dit blijkbaar hele goede stopgebied. Echter tot op moment van dit schrijven is dit nog niet gelukt. Op onderstaande foto ziet u Jouko Alhainen aan het zoeken in een Rode klaver-perceel waar Dick regelmatig slaapt.

Op dit moment is het in Zuid-Finland overdag nog circa 10 C en ligt er nog nergens een sneeuwdek. Naast Dick verblijft ook zenderkiek Leen nog steeds in Zuid-Finland. We zijn benieuwd hoe lang ze het hier uithouden?

Peter van den Akker

Stichting Roofvogelecologie & Landgebruik

Email: info@roofvogel-ecologie.com

Hans van Leeuwen

VRIJDAG 16 oktober

Op vrijdagmorgen vertrekken we om 8.00 uur vanaf de parkeerplaats van de Praxis bij Ikea Hengelo. Wegens ziekte hebben drie deelnemers moeten afzeggen. We zijn met 13 personen (4 vrouwen en 9 mannen) en zijn vol verwachting wat ons de komende vier dagen te wachten staat. De weersverwachting is niet best. Er wordt veel regen en wind verwacht. Vooral langs de kust.
Na 180 km gereden te hebben is de eerste stop in de Crezeepolder bij Hendrik-Ido-Ambacht. Het is gelukkig droog. De Crezeepolder is een zoetwatergetijdegebied gelegen langs De Noord. Jammer genoeg is het hoogwater en zijn de meeste slikvlakten onder water verdwenen. We horen een Cetti's Zanger en zien Bergeend, Kleine Mantelmeeuw, Krakeend, Roodborsttapuit, Stormmeeuw, Wintertaling en 3 Watersnippen.
Richting Schouwen-Duiveland stoppen we bij de Vogelboulevard Hellegat-Ventjager. Hier zijn vier vogelkijkhutten en een uitkijktoren.
Eerst naar vogelkijkhut Kluut. In deze hut hebben we zicht op het Krammer-Volkerak. We horen weer een Cetti's Zanger en zien Bergeend, Bruine Kiekendief, 7 Grote Zilverreigers, 3 Kleine Zilverreigers, Pijlstaart, Putter, Slobeend en 2 juveniele Zeearenden in een hoogspanningsmast. Bij de vogelkijkhut Lepelaar hebben we goed zicht op de slijkige oevers van de kreek. De volgende vogelkijkhut is de Visarend. Hier hebben we een schitterend uitzicht op de Ventjagersplaten. We zien man Brilduiker, 4 Groenpootruiters, Middelste Zaagbek, 2 Witgatjes, 2 Zwarte Ruiters en een Zeearend. De uitkijktoren bij Ooltgensplaat is onbereikbaar (de trap is weg) maar we kunnen wel een wandeling maken door het rietland. Hier zien/horen we Fazant, Graspieper, Grote Lijster, 2 Koperwieken en Roodborsttapuit. Bij vogelkijkhut Zwartkopmeeuw worden 2 vrouwtjes Nonnetje en Staartmezen gezien.

Bij de Grevelingendam staat een grote groep Flamingo's.

Achter: Europese Flamingo (Phoenicopterus roseus)

Voor: Chileense Flamingo (Phoenicopterus chilensis)

Om 16.00 uur zijn we bij onze groepsaccommodatie De Rietgors in Kerkwerve. Na de verdeling van de kamers wordt er gekookt. Peter en Albert hebben twee grote pannen met heerlijke nasi gemaakt.
Na het “lijsten” drinken we een glaasje en gaan voldaan naar bed want we moeten morgen weer vroeg op. We hebben 65 soorten gezien.

ZATERDAG 17 oktober

Om 7.00 uur vertrekken we naar de telpost bij Westkapelle op Walcheren. In de polder vlak voor de telpost vliegt een Ransuil in de schemering voorbij . Bij de telpost staan we redelijk droog en uit de wind.

Telpost

Vanaf de telpost hebben we goed zicht op de zeetrek voor de kust. Er vliegen vrij veel Jan van Genten, Aalscholvers en Meeuwen voorbij. Maar ook 4 Alken, Noordse Pijlstormvogel, Eider, Grote Stern, Roodkeelduiker, Rotgans, Zeekoet, Drieteenmeeuw en een aantal Zwarte Zee-eenden. Langs de dijk zien we Steenloper, Oeverpieper en Scholekster. Voor de kust zwemmen 2 Bruinvissen. Ondanks de regen en de wind toch een goed resultaat.
Op de terugweg naar Schouwen-Duiveland stoppen we bij de Vluchthaven Neeltje Jans. Op de parkeerplaats horen we een Cetti´s Zanger.

In de haven liggen een aantal Gewone Zeehonden. Langs de dijk zien we Scholekster, Steenloper, Rotgans, Wulp en Zilvermeeuw. Op het strand loopt een Kleine Zilverreiger en 4 Bontbekplevieren.
Via Burghsluis naar de Koudekerkse Inlage bij de Plompe Toren. Deze toren is een 23 meter hoge bakstenen toren uit de 14e eeuw. Een restant van de kerk van het verdwenen dorp Koudekerke. Het dorp is afgebroken, maar de kerktoren is blijven staan als baken voor de scheepvaart. Inlagen zijn vroegere dijkdoorbraken.
We zien Bergeend, Brandgans, 1 Tapuit, 1 Torenvalk, 3 Witgatjes, Wulp en 1 Zwarte Ruiter.
De volgende stop is De Schelphoek Buitendijks West. Tijdens de watersnoodramp van 1953 sloeg het water hier een enorm gat in de dijk, dat uitgroeide tot 520 meter breed en 38 meter diep.
Over een zeer modderig pad lopen we een stuk over de dijk. We zien Bontbekplevier, Bonte Strandloper, 1 Goudplevier, Kanoet, 3 Kleine Zilverreigers, Smient, 3 Tureluurs, Watersnip en 1 Zilverplevier. In de bomen op het eiland zit een Havik. Deze is goed te zien.
In de regen komen we bij het spuipunt in de Brouwersdam. We zien Bontbekplevier, Bonte Strandloper, Drieteenstrandloper, Fuut, Kanoet, 3 Paarse Strandlopers en Steenlopers.

Paarse strandloper

In de Prunjepolder, onderdeel van Plan Tureluur, zien we nog een aantal Kluten.
Na het “lijsten” drinken we koffie of thee en maken ons klaar om te gaan eten bij Bistro West in Burgh-Haamstede.

Na het eten drinken we nog een glaasje wijn, water, frisdrank, bier of jenever. We hebben totaal 100 soorten gezien.

ZONDAG 18 oktober

Om 8.00 uur vertrekken we naar de Prunjepolder, onderdeel van Plan Tureluur. We zien de gebruikelijke soorten. Door twee Belgen worden we getipt over een Zwarte Ibis. Deze is gezien aan de Schouwsedijk in Kerkwerve. Na lang zoeken hebben we de vogel niet gevonden.
Na deze teleurstelling gaan we naar de Brouwersdam. Het weer is beter met een zonnetje. Bij het spuipunt zwemmen een aantal Gewone Zeehonden. We zien Bontbekplevier, Drieteenstrandloper, Eider, Grote Stern, 4 Kuifduikers, Middelste Zaagbek, 2 Paarse Strandlopers, Roodkeelduiker, Rotgans en Steenloper.

Drieteenstrandloper

De Westenschouwense inlaag ligt bij Burgh-Haamstede. Het gebied is ontstaan door kleiafgraving t.b.v. dijkversterking. Er is een trektelpost. Behalve een aantal watervogels zien we 2 Goudvinken (man en vrouw), Vink, Sperwer, Keep, Putter, Ekster, Fazant en Grote Bonte Specht.
Vervolgens bezoeken we De Schelphoek Binnendijks West. We ontmoeten een man die een gezenderde Aziatische Hoornaar volgt. We zien het nest. Enorm groot. We moeten in de buurt van het nest voorzichtig lopen.
Een verstoring kan grote gevolgen hebben. We zien/horen Boomkruiper, Dodaars, Fuut, IJsvogel, Kleine Zilverreiger, Koolmees, Kuifeend, Meerkoet, Pimpelmees, Putter, Sijs, Staartmees en Waterral.
Als laatste locatie vandaag bezoeken we De Schelphoek Buitendijks Oost.

We zien 2 Kuifduikers, Rosse Grutto en Stormmeeuw.
Na het “lijsten” drinken we koffie of thee en maken ons klaar om te gaan eten bij Brasserie de Barones in Burgh-Haamstede. Na het eten maken we alle drank op, want morgen gaan we weer naar huis. We hebben totaal 112 soorten gezien.

MAANDAG 19 oktober

We staan om 7.00 uur op om alles op te ruimen. Bedden afhalen, prullenbakken legen, vaatwasser leegmaken en stofzuigen. Om 8.30 uur zijn we klaar en vertrekken we richting Stellendam op Goeree-Overflakkee.
Bij Goedereede zijn enkele Kleine Rietganzen gezien. Na lang zoeken hebben we ze niet gevonden. Wel zien we een man Sneeuwgors en een Bruine Kiekendief. Na een poosje vloog de Gors opgeschrikt weg. Hij vloog bijna tegen een auto, maar lande gelukkig bij een rietkraag aan de overkant van de weg.
Stellendam is een interessante plaats. In natuurgebied Scheelhoek is een Dunsnavelnotenkraker gezien.

Dunsnavelnotenkraker

We hoeven niet lang te zoeken. Onder toezicht van 10 andere vogelaars in de vogel bezig om een nest van de Europese Hoornaar te plunderen. Rustig haalt de vogel een Hoornaar uit het nest, trekt de angel en kop van het beest en eet hem op.
In de Buitenhaven van Stellendam zien/horen we Goudhaan en Vuurgoudhaan en zien we 1 Kleine Strandloper, 1 Oeverpieper, man Tafeleend, 1 zeekoet en 1 Zwarte Zee-eend.
Bij Battenoord zit een kolonie Flamingo's. We vinden de vogels bij de Grevelingendam. Het is een gemengde groep van plusminus 90 Chileense Flamingo's en plusminus 10 Flamingo's. Voor de kust zwemt een man Brilduiker.
Als laatste locatie bezoeken we het oude land van Strijen op zoek naar de Dwerggans. Deze hebben we niet gevonden. Wel plusminus 40 Koereigers, 1 Rode Wouw, 1 Indische Gans en 4 Kolganzen.

Ook dachten we een Ruigpootbuizerd gezien te hebben, maar deze werd later afgekeurd.
Na het "lijsten" drinken we koffie of thee en nemen we afscheid van elkaar. Ieder rijd op eigen gelegenheid terug naar huis. We hebben totaal 125 soorten gezien (zie de soortenlijst).

Tekst Hans van Leeuwen
Foto's Ineke Kerkhoff

Soortenlijst waargenomen vogels.

Excursie TVWG														
Zeeland 2026	Oktober					Oktober					Oktober			
	16	17	18	19		16	17	18	19		16	17	18	19
Aalscholver	X				IJsvogel			X		Roodkeelduiker		X		
Alk		X			Indische gans				X	Rosse Grutto		X		
Bergeend	X				Jan Van Gent		X			Rotgans	X			
Blauwe Reiger	X				Kanoet		X			Scholekster		X		
Bontbekplevier		X			Kauw	X				Sijs			X	
Bonte Strandloper		X			Keep			X		Slobeend	X			
Boomkruiper	X				Kemphaan			X		Smient		X		
Brandgans		X			Kievit	X				Sneeuwgors				X
Brilduiker	X				Kleine Mantelmeeuw	X				Soepeend	X			
Bruine Kiekendief	X				Kleine Strandloper				X	Soepgans			X	
Buizerd	X				Kleine Zilverreiger	X				Sperwer		X		
Cettis Zanger	X				Kluut		X			Spreeuw	X			
Chileense Flamingo				X	Kneu		X			Staartmees	X			
Dodaars			X		Knobbelzwaan	X				Steenloper		X		
Drieteenmeeuw		X			Koereiger				X	Stormmeeuw	X			
Drieteenstrandloper		X			Kokmeeuw	X				Tafeleend				X
Dunsnavelnotenkraker				X	Kolgans		X			Tapuit		X		
Eider		X			Koolmees	X				Tjiftjaf	X			
Ekster	X				Koperwiek	X				Torenvalk	X			
Fazant	X				Krakeend	X				Tureluur		X		
Flamingo				X	Kuifduiker			X		Turkse Tortel		X		
Fuut	X				Kuifeend	X				Veldleeuwerik		X		
Gaai	X				Lepelaar		X			Vink	X			
Goudhaan				X	Meerkoet	X				Vuurgoudhaan				X
Goudplevier		X			Merel	X				Waterhoen	X			
Goudvink			X		Middelste Zaagbek	X				Waterral			X	
Graspieper	X				Nijlgans	X				Watersnip	X			
Grauwe Gans	X				Nonnetje	X				Wilde Eend	X			
Groene Specht			X		Noordse Pijlstormvogel		X			Winterkoning		X		
Groenpootruiter	X				Oeverloper	X				Wintertaling	X			
Grote Bonte Specht	X				Oeverpieper		X			Witgat	X			
Grote Canadese Gans	X				Ooievaar				X	Witte Kwikstaart	X			
Grote Lijster	X				Paarse Strandloper		X			Wulp		X		
Grote Mantelmeeuw	X				Pijlstaart	X				Zanglijster			X	
Grote Stern		X			Pimpelmees	X				Zeearend	X			
Grote Zilverreiger	X				Putter	X				Zeekoet		X		
Grutto			X		Ransuil		X			Zilvermeeuw	X			
Havik		X			Rietgors	X				Zilverplevier		X		
Heggenmus				X	Rode Wouw				X	Zwarte Kraai	X			
Holenduif	X				Roek	X				Zwarte Ruiter	X			
Houtduif	X				Roodborst	X				Zwarte Zeeeend		X		
Huismus	X				Roodborsttapuit	X								
Nieuwe soorten per dag	**65**	**35**	**12**	**13**		**65**	**35**	**12**	**13**		**65**	**35**	**12**	**13**
TOTAAL aantal soorten	**125**					**125**					**125**			

Verslag excursie Lauwersmeer 24 okt 20126

Albert Oortgiesen

Om 07.00 vertrokken we van ons verzamelpunt bij het bezoekerscentrum van de Sallandse heuvelrug.
Het was nog donker en het miezerde. Met zes vogelaars verdeeld over twee auto's hadden we een voorspoedige reis en arriveerden bij onze eerste stop de Friese sluis bij Zoutkamp.
Dennis voegde zich daar bij ons.
Het was inmiddels droog, wel stond er een straffe harde westenwind.
Met water voor en achter ons hadden we snel de eerste 25 soorten op onze lijst.

Meerdere eendensoorten, jagende bruine kiekendieven, reigers en kraaiachtigen terwijl de Cetti's zanger ons met zang begeleidde.
Eenmaal vertrokken uit Zoutkamp en we de strandweg namen begon het weer zacht te regenen.
Bij een bloemenweide hadden we meteen al putters, kneu en vinken voor de verrekijker. Ook de torenvalk en robotap konden we toevoegen.
Helaas nam de regen wat toe. Desalniettemin was een ieder opgetogen met vier zeearenden in beeld.
Al vogelend uit de auto bereikten we de parkeerplaats van de vogelhut Jaap Deensgat. Met iets miezeren en later meer regen was er in de hut weinig te zien.
Tijd voor de inwendige mens en daarna was het met de regen gedaan.
Thv Suyderoogh zagen we twee volwassen zeearenden.
De strandweg vervolgend zagen we o.a. in de verte wilde- en kleine zwaan.
Al her en der stoppend bereikten we de haven waar nummer 50, de steenloper, werd toegevoegd.

Het weer werd steeds beter, droog maar wel een stevige wind. Met een lekker visje bij Sterkenburg konden we er weer tegen.

Steenloper

Onze weg vervolgend via de Bantpolder naar Paesens waar we een goed zicht hadden op het buitendijkse land op de wadden (Peazemerlannen). Een zilverplevier liet zich van zijn beste kant zien.

Terug naar het Lauwersmeer bezochten we Ezumakeeg . Bij uitkijkpunt Noord waren we getuige van een paar bruine kiekendieven die telkens duizenden wintertalingen de lucht in joegen.
Bij uitkijkpunt Zuid hebben we besloten om ca 16.30 u een eind aan de excursie te maken. De lijst was inmiddels gegroeid tot 62 soorten.
Ineke, Mathijs en ik hebben nog een omweg gemaakt naar Rottige Meente om de zeldzame sperweruil te zien. Sinds begin vorige eeuw was dit de 5e keer dat deze vogel ons land bezocht.

Sperweruil

Lijstje met waargenomen vogelsoorten met o.a..

Wintertaling, bergeend, smient, kuifeend, slobeend, wilde eend, grauwe gans, grote Canadese gans, kolgans, nijlgans, grote zilverreiger, blauwe reiger, lepelaar, 6 zeearenden, torenvalk, bruine kiekendieven, buizerd, putter, kneu, vink, cetti's zanger, graspieper, merel, koolmees, pimpelmees, roodborst, winterkoning, Roodborsttapuit, bonte strandloper, zilverplvier, grutto, wulp, tureluur, scholekster, steenloper, kluut, watersnip, enz enz.
Kers op de taart de Sperweruil !

Albert Oortgiesen, foto's Ineke Kerkhoff

Beflijster

30-09 Engb.venen, Z (Nieuwe Leidijk): 1 ex. ter plaatse (Tom Kruissink)

Bijeneter

28-08 Denekamp, Westeresch: 1 ex. overvliegend (Harm Meek)

Bokje

28-09 Kristalbad: 1 ex. ter plaatse (René Wijering)

Draaihals

10-07 Sallandse Heuvelrug, N2000: 1 ex. overvliegend N (Simeon Weeda)
26-08 Losser, Lutterzand: 1 ex. ter plaatse (FlorisK)
29-08 Haaksbergerveen: 1 ex. ter plaatse (RRS)
22-08, 29-08 en 16-09 Aamsveen, N2000: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)

Drieteenstrandloper

19-08 t/m 18-09 Vriezenveen, Oosterweilanden: max. 3 ex. (Meerdere wnrs)

Duinpieper

24-08 Hengelo (OV): 1 ex. overvliegend ZO (Ramon Janssen)

Dwergmeeuw

15-08 Engb.venen, Grote Plas: 1 ex. foeragerend (Ruben Bos)
16-09 Ypelo, Voorbroek: 2 ex. overvliegend Z (DirkWinters)

Engelse Kwikstaart

01-09 en 08-09 Engb.venen, Grote Plas: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)

Europese Kanarie

04-07 Bornerbroek, Wolbeslanden: 1 ex. baltsend / zingend (Frank de Vries)
27-09 Enschede, Westerbegraafplaats: 2 ex. overvliegend W (P. Hovenkamp)

Geoorde Fuut

01-07 t/m 12-08 Losser, Oelemars: max 4 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)
02-07 Kristalbad: 1 ex. foeragerend (Maurits Poirot)

Grauwe Franjepoot

16-08 Witte Veen, N2000: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)

Grauwe franjepoot

Grauwe Gors

01-09 Nijverdal, Hulsen / Kruidenwijk: 1 ex. roepend (Gerrit J.G. Dommerholt)

Grauwe Kiekendief

03-07 Nijverdal, Wierdense Veld: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)
09-08 Vriezenveen, Oosterweilanden: 1 ex. ter plaatse (CB)
29-08 Losser, Oelemars: 1 ex. overvliegend (Meerdere wnrs)
06-09 Nijverdal: 1 ex. overvliegend ZW (Andre Marissen)
20-09 Engb.venen, Z (Nieuwe Leidijk): 1 ex. overvliegend (CB)
20-09 Daarle, De Haar: 1 ex. ter plaatse (S. Jonas)

Grijze Wouw

14-09 Ootmarsum, Ottershagen: 1 ex. ter plaatse (Ria)
15-09 t/m 26-09 Engb.venen, Grote Plas: 1 ex. jagend (Meerdere wnrs)
30-09 Hoge Hexel, Kromme Akkers: 1 ex. ter plaatse (Roy Evers)

Grote Karekiet

01-07 Haaksbergerveen, Zuidelijk deel: 1 ex. baltsend / zingend (Lieuwe van Welie)

Grote Pieper

15-09 Haaksbergerveen, Zuidelijk deel: 1 ex. overvliegend Z (Meerdere wnrs)

Klapekster

27-09 en 30-09 Sallandse Heuvelrug, N2000: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)
27-09 Haaksbergerveen, Veenweg): 1 ex. ter plaatse (wilco menger)
30-09 Aamsveen, N2000: 1 ex. jagend (Sybrand Zeinstra)
30-09 Engb.venen, Trektelpost: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)

Kleine Jager

15-08 Enschede, Centrum: 1 ex. overvliegend W (S. vd Burg)

Kleine Strandloper

26-08 t/m 02-09 Engb.venen, Grote Plas: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)
06-09 t/m 14-09 Vriezenveen, Oosterweilanden: 1 ex. foeragerend (Meerdere wnrs)

Kleine Zilverreiger

22-08 Hengelo (OV), Retentiegebied Woolde: 20 ex. foeragerend (Jan Meinema)

Kleine zilverreiger

Koereiger

30-08 Losser, Beerninksweg (Camping): 5 ex. foeragerend (Meerdere wnrs)
30-08 Losser, Oelemars: 5 ex. overvliegend (Meerdere wnrs)

Kortsnavelboomkruiper

14-08 Denekamp, Nieuwe Werk: 1 ex. ter plaatse (Harm Meek)

Krombekstrandloper

21-7 en 22-07 Lattrop, Bergvennen: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)
28-08 Losser, Oelemars: 1 ex. ter plaatse (Sander Wansing)
05-09 Vriezenveen, Oosterweilanden: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)

Kwak

07-08 t/m 10-08 Lattrop, Bergvennen: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)
08-08 Ootmarsum: 1 ex. overvliegend (Robert Westerhof)
24-08 Hengelo (OV): 1 ex. overvliegend (Ramon Janssen)

Morinelplevier

23-08 en 24-08 Losser, Strengeveldweg: 1 ex. pleisterend (Bennie Benerink)
26-08 Engb.venen, N2000 (A): 1 ex. roepend (Ruben Bos)
17-09 N Deurningen, Rammelhaar: 1 ex. overvliegend (Harm Meek)
24-09 Engb.venen, Trektelpost: 1 ex. roepend (Siegfried Ekkel)

Nonnetje

05-07 Buurse, Het Markslag: 1 ex. ter plaatse (JanStine)

Ortolaan

31-08 Haarle, Molenweg: 1 ex. opvliegend (Ben Koks)
05-09 Wierdense Veld, N2000: 1 ex. overvliegend (Meerdere wnrs)
07-09 Sallandse Heuvelrug, Noetselerveld: 1 ex. overvliegend (Timo Roeke)

Porseleinhoen

10-08 Buurse, Witte Veen (Hut Bramerveldweg): 3 ex. roepend (kees rosenbrand)
24-08 Kristalbad: 1 ex. foeragerend (Meerdere wnrs)
24-08 Vriezenveen, Oosterweilanden: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)

Reuzenstern

24-08 Vriezenveen, Oosterweilanden: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)

Roodkeelpieper

30-09 Engb.venen, Trektelpost: 1 ex. roepend (Siegfried Ekkel)

Roodpootvalk

07-07 Sallandse Heuvelrug: 1 ex. ter plaatse (Marianne Kerkhof)
25-08 Rijssen, Overtoom: 1 ex. foeragerend (Mick vd Toorren)
29-08 t/m 05-09 Enschede, Vliegveld Twente: 1 ex. (M) ter plaatse (Meerdere wnrs

Schreeuwarend

27-08 Wierdense Veld, N2000: 1 ex. overvliegend ZW (Meerdere wnrs)

Slangenarend

24-08 Enschede, Eschmarke Zuid: 1 ex. overvliegend (Ramon vd Schaaf)
26-08 t/m 26-09 Engb.venen: max. ex. ter plaatse/overvliegend (Meerdere wnrs)

Steppekiekendief

27-08 Engb.venen: 1 ex. (V) overvliegend W (Meerdere wnrs)
29-08 Losser: 1 ex. overvliegend ZW (wim van/der woning)

Taigaboomkruiper

08-08 Hengelo (OV), Retentiegebied Woolde: 1 ex. roepend (Mikal de Langen)
14-08 Lonneker, Lonnekerberg: 1 ex. ter plaatse (Carl Derks)

Temmincks Strandloper

16-08 en 28-08 Vriezenveen, Oosterweilanden: 1 ex. foeragerend (Meerdere wnrs)

Waterrietzanger

13-08 Almelo, Leemslagenplas: 1 ex. ter plaatse (S. vd Burg)

Witwangstern

10-09 Engb.venen, Grote Plas: 4 ex. foeragerend (Siegfried Ekkel)

Zwarte Wouw

03-07 Bornerbroek, Wolbeslanden: 1 ex. ter plaatse (Frank de Vries)
08-08 Losser, Oelemars: 1 ex. overvliegend W (Meerdere wnrs)
10-08, 28-09 en 29-09 Engb.venen: 1 ex. overvliegend (Meerdere wnrs)

Zwartkopmeeuw

08-08 Losser, Oelemars: 1 ex. ter plaatse (Meerdere wnrs)

Overige waarnemingen in aantallen

Raaf (350), Rode wouw (300), Zwarte ooievaar (120), Zeearend(90), Visarend(65).

Kijk voor de complete waarnemingenlijst op onze website onder:
Waarnemingen/Archief waarnemingen

Harry de Jong, webmaster@tvwg.nl

Agenda 2027

Maandelijkse bijeenkomsten	
Datum	**Onderwerp**
11-jan	Nieuwjaarsreceptie (voor de pauze foto's van de excursie naar Zeeland).
8-feb	Kolonievogels in Twente.
8-mrt	De trek van de Kraanvogels.
12-apr	ALV/ Na de pauze "NB".
10-mei	Vogelbescherming in de stad: Soortenmanagementplan Hengelo
14-jun	NB
	Vakantie periode
13-sep	(Vakantie)Foto`s van en door onze leden. Neem uw foto`s op USB stick mee.
11-okt	NB
8-nov	Terreinkeuze en bescherming Rode wouw in Overijssel.
13-dec	Habitatonderzoek Blauwe kiekendieven, resultaat en bevindingen.
Excursies	
Datum	**Locatie**
jan	---
13-feb	NB
13-mrt	NB
17-apr	Borkeld, wandelexcursie in de vroege ochtend.
15-mei	Weerribben.
16-jun	Beuninger Achterveld (Nachtzwaluw).
	Vakantie periode
18-sep	NB
NB	Najaars excursie.
16-okt	Ijsselgebied en Veluwe randmeren.
13-nov	Fietsexcursie rond Markelo.
dec	---

Zie de website voor de laatste en meer informatie: tvwg.nl

NB = Nog Niet bekend

Informatie Twentse Vogel werkgroep

Samenstelling van het bestuur:

Voorzitter - Harry de Jong, Abelenstraat 2A, 7556 DT Hengelo
☎ 06 – 5532 4290 e-mail: voorzitter@tvwg.nl

Secretaris - Marianne Nijman, Dalkruid 59, 7491 LP Delden
☎ 074 – 376 4521 e-mail:

Penningmeester - Hans van Leeuwen, Hexelseweg 79, 7641 PP Wierden
☎ 0546 - 57 41 81 e-mail: penningmeester@tvwg.nl

Girorekening TVWG: NL05 INGB 0005 9488 43 t.n.v. Penningmeester TVWG (adres onder bestuur).

Statuten en Huishoudelijk Reglement staan ter inzage op de website.

Website:

Internetpagina Twentse Vogelwerkgroep: **www.tvwg.nl**
Informatie: secretariaat@tvwg.nl

Lidmaatschap:

Nieuwe leden kunnen zich rechtstreeks of via de website aanmelden bij de secretaris. Opzegging van het lidmaatschap dient voor 1 december te geschieden om te gelden voor het daaropvolgende jaar.

Adreswijzigingen s.v.p. doorgeven aan de secretaris en niet aan de redactie!

Contributie € 25,= per jaar via automatische machtiging.